

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์เนื้อหาบทความด้านเทคโนโลยีการศึกษาในวารสารการศึกษาคัดสรรของไทย ที่พิมพ์ระหว่างปี พ.ศ. 2535-พ.ศ. 2537" วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. เทคโนโลยีการศึกษา
  - 1.1 ความหมายของเทคโนโลยีการศึกษา
  - 1.2 ความสำคัญของเทคโนโลยีการศึกษา
  - 1.3 ขอบข่ายของเทคโนโลยีการศึกษา
    - คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของสมาคมเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา (Association for Educational Communications and Technology)
    - มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
    - แนวโน้มทางเทคโนโลยีการศึกษาของ Donald P.Ely
    - หลักสูตรของแต่ละมหาวิทยาลัย
2. วารสาร
  - 2.1 ความหมายของวารสาร
  - 2.2 ประเภทของวารสาร
  - 2.3 กำหนดออกของวารสาร
  - 2.4 ความสำคัญของวารสาร
  - 2.5 การเลือกวารสาร
3. บทความ
  - 3.1 ความหมายของบทความ
  - 3.2 ประเภทของบทความ
  - 3.3 ลักษณะของบทความที่ดี
  - 3.4 หลักการเขียนบทความ
  - 3.5 ขั้นตอนในการเขียนบทความ

4. การวิเคราะห์เนื้อหา
  - 4.1 ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา
  - 4.2 ขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา
  - 4.3 ประเภทของการวิเคราะห์เนื้อหา
  - 4.4 ความเชื่อถือได้ของผลการวิเคราะห์
  - 4.5 ประโยชน์ของการวิเคราะห์เนื้อหา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เนื้อหาในวารสาร
  - 5.1 งานวิจัยในต่างประเทศ
  - 5.2 งานวิจัยในประเทศ

1. เทคโนโลยีการศึกษา

1.1 ความหมายของเทคโนโลยีการศึกษา

ในช่วงศตวรรษที่ยี่สิบนี้ นับว่าเป็นศตวรรษแห่งเทคโนโลยี ดังจะสังเกตเห็นได้จากในชีวิตประจำวันของคนเรามากจะเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีอยู่ตลอดเวลา และเราได้ใช้ความรู้ทางเทคโนโลยี ใหม่ ๆ ในวงการต่าง ๆ มากมาย ซึ่งรวมทั้งในวงการศึกษาด้วย

เทคโนโลยีที่นำมาใช้ในทางการศึกษา หรือที่เราเรียกกันว่า เทคโนโลยีการศึกษา (Educational Technology) นั้นเป็นแขนงวิชาที่มีขอบเขตกว้าง และการที่มีขอบเขตของสาขาวิชา กว้างนี้เอง ทำให้ความเข้าใจในเรื่องความหมายของเทคโนโลยีศึกษาค่อนข้างจะหลากหลาย เพราะแต่ละสถาบันการศึกษามีการใช้ชื่อต่างๆกันออกไป เช่น แรกเริ่มมีการนำสื่อมาใช้ในการเรียนการสอน มักเป็นสื่อที่ใช้ประสาทสัมผัสทางตา จึงได้มีการใช้ชื่อว่า Visual Education ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น Audio-Visual Education หรือโสตทัศนศึกษา และมีการเปลี่ยนมาเรื่อยๆ จนถึงคำว่า Education Technology ในปัจจุบันมีบางสถาบันตั้งชื่อตามโปรแกรมการศึกษาเช่น Instructional Development หรือ Instructional Design เป็นต้น จนทำให้เกิดความสับสนในเรื่องความหมายที่แท้จริงของคำว่า เทคโนโลยีการศึกษา ได้มี ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษาหลายท่านได้ให้คำนิยามต่าง ๆ กัน

คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของ Association for Educational Communications and Technology (AECT) แห่งสหรัฐอเมริกา (1979) ได้อธิบายว่า เทคโนโลยีการศึกษาเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและเป็นการบูรณาการระหว่างบุคคล วิธีการ แนวคิด เครื่องมือ และการจัด

ระบบองค์การสำหรับวิเคราะห์ปัญหา วิธีแก้ปัญหา ดำเนินการประเมินผล และจัดการแก้ปัญหาเหล่านั้น ซึ่งเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทุกลักษณะ (aspects) ของการเรียนรู้ (AECT, 1979 อ้างถึงใน เซาวเลิส เลิศโลฟาร์, 2533)

ซีทเลอร์ (Seattler, 1968 อ้างถึงใน ประหยัด จิระวรพงศ์, 2530) ได้กล่าวถึงเทคโนโลยีว่า เดิมมาจากคำว่า Texere ซึ่งเป็นภาษาลาติน หมายถึง การสานหรือการสร้าง (to weave or construct) ไม่จำเป็นจะต้องใช้เครื่องจักรกลโดยเฉพาะ แต่จะเกี่ยวข้องกับศิลปะการปฏิบัติ โดยอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์เข้าช่วย

ลัมสเดน (Lumsdaine, 1964 อ้างถึงใน ประหยัด จิระวรพงศ์, 2530) ได้กล่าวถึงเทคโนโลยีทางการศึกษาว่า เป็นการพัฒนาจากการนำวิธีการและผลทางด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ คณิตศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์ บางประการเพื่อสร้างการศึกษา

ยูเนสโก (UNESCO) (สาโรจ บัวศรี, 2518) ได้กล่าวถึงเทคโนโลยีทางการศึกษาว่า หมายถึง การประยุกต์ใช้วิธีระบบ (Systems approach) กับผลิตผลทางวิทยาศาสตร์ เพื่อจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

Council for Educational Technology (CET) ของสหราชอาณาจักร (อ้างถึงใน Percival และ Ellington, 1984 อ้างถึงใน เซาวเลิส เลิศโลฟาร์, 2533) ได้นิยามว่า เทคโนโลยีการศึกษา คือ การพัฒนา การประยุกต์ใช้ และการประเมินระบบเทคนิค และสื่อช่วยสอน (Aids) ในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของตนได้ดียิ่งขึ้น

ส่วน National Center for Programmed learning (อ้างถึงใน Percival และ Ellington, 1984 อ้างถึงใน เซาวเลิส เลิศโลฟาร์, 2533) สมาคมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีการศึกษาอีกสมาคมหนึ่งของอังกฤษได้อธิบายว่า เทคโนโลยีการศึกษา คือ การประยุกต์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ในการเรียนและสภาวะเงื่อนไขในการเรียน การส่งเสริมประสิทธิผลและประสิทธิภาพของการสอน และการฝึกอบรม เทคโนโลยีการศึกษา เป็นการนำเสนอเทคนิคที่สามารถทดสอบได้ในการพัฒนาสภาพ การเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่า จากความหมายของเทคโนโลยีการศึกษาที่เสนอโดยผู้รู้หลายท่าน แสดงให้เห็นว่า เทคโนโลยีการศึกษา เป็นการประยุกต์นำเอาบุคคล องค์กร กระบวนการ และผลผลิตทาง

วิทยาศาสตร์ ด้านวัสดุ อุปกรณ์ เทคนิควิธีการ รวมถึงหลักการทางด้านจิตวิทยามาใช้ เพื่อช่วยแก้ปัญหาด้านการจัดการ การบริหาร และการปรับปรุงด้านการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

1.2 ความสำคัญของเทคโนโลยีการศึกษา

คณะกรรมการเกี่ยวกับเทคโนโลยีการสอนแห่งสหรัฐอเมริกา (The Commission of Instructional Technology) ได้กล่าวถึงเทคโนโลยีการศึกษา ซึ่งมีความสำคัญต่อการเรียนการสอน พอสรุปได้ดังต่อไปนี้คือ

1. เทคโนโลยีการศึกษาช่วยให้ผู้เรียน เรียนได้กว้างขวางขึ้น เรียนได้เร็วขึ้นได้เห็นหรือสัมผัสกับสิ่งที่เรียน และเข้าใจได้อย่างสมบูรณ์ และในขณะเดียวกันก็ยังทำให้ครูมีเวลาให้กับนักเรียนมากขึ้นอีกด้วย
2. เทคโนโลยีการศึกษา สนองเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ตามความสามารถ ความสนใจ และความต้องการของแต่ละคนได้เป็นอย่างดี
3. เทคโนโลยีการศึกษา สามารถจัดการศึกษาให้อยู่บนรากฐานของวิธีการทางวิทยาศาสตร์
4. การนำสื่อการศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทคโนโลยีศึกษามาใช้จะทำให้การศึกษา มีพลังมากขึ้น
5. เทคโนโลยีการศึกษา สามารถทำให้การเรียนรู้อยู่แค่เอื้อม
6. เทคโนโลยีการศึกษา ก่อให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษา (Sindey G. Tickton, 1970 อ้างถึงใน ไชยยศ เรื่องสุวรรณ, 2526)

จากความสำคัญของเทคโนโลยีการศึกษาข้างต้น จะเห็นได้ว่า เทคโนโลยีศึกษานั้นครอบคลุมเรื่องสำคัญ 3 ด้านด้วยกัน คือ การนำเครื่องมือและอุปกรณ์ใหม่มาใช้ในการเรียนการสอน การผลิตวัสดุ การสอนแนวใหม่ (Intructional Materials) และประการสุดท้ายคือ การใช้เทคนิคและวิธีการสอนใหม่ (Innovations) (วิจิตร ศรีสะอ้าน, 2514)

1.3 ขอบข่ายของเทคโนโลยีการศึกษา

นอกจากพิจารณาความหมายของเทคโนโลยีการศึกษาที่ค่อนข้างหลากหลาย และความสำคัญแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงลักษณะและขอบข่ายของสาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา เพราะเนื้อหาวิชามีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าและความเป็นจริงในสังคม ทำให้ลักษณะเนื้อหาค่อนข้างหลากหลาย มีผู้เชี่ยวชาญหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องได้แก่ คณะกรรมการบัญญัติศัพท์

ของ Association for Educational Communications and Technology (AECT) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช Donald P.Ely และหลักสูตรของแต่ละมหาวิทยาลัย ได้ให้ไว้ จะเสนอตามลำดับดังนี้

คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของ Association for Educational Communications and Technology (AECT) แห่งสหรัฐอเมริกา (1979) กำหนดไว้ว่า เทคโนโลยีการศึกษาประกอบด้วย 4 ขอบข่าย ที่สัมพันธ์กันอยู่คือ

1. การจัดการ ได้แก่ กระบวนการดำเนินการหรือประสานองค์ประกอบของการสร้างและการพัฒนากับแหล่งพัฒนาทรัพยากรการเรียนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เพื่อมุ่งไปที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นสำคัญ กระบวนการนี้ได้แก่ กระบวนการจัดองค์การ และการจัดบุคลากร (ดูแผนภูมิที่ 1)

2. การสร้างและการพัฒนา ได้แก่ กระบวนการวิเคราะห์ปัญหา การหาทางแก้ปัญหา การดำเนินการ และการประเมินผลการแก้ปัญหา การสร้างและพัฒนาประกอบด้วย การวิจัย และทฤษฎี การออกแบบ การผลิต การเลือก และการประเมิน การจัดระบบงาน การนำมาใช้และเผยแพร่เพื่อให้ได้แหล่งทรัพยากรการเรียนที่สามารถจะแก้ปัญหาต่าง ๆ ทางการศึกษาและการเรียนการสอนได้

3. แหล่งทรัพยากรการเรียน เป็นขอบข่ายที่สำคัญของงานเทคโนโลยีการศึกษาอีกอย่างหนึ่งที่ประกอบด้วยสาร บุคคล วัสดุ เครื่องมือ เทคนิค และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ทางแก้ปัญหาการศึกษาของเทคโนโลยีการศึกษา คือ การออกแบบหรือวางแผนอย่างมีระบบของแหล่งทรัพยากรการเรียน การเลือก การนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

4. ผู้เรียน เทคโนโลยีการศึกษาปฏิบัติการอย่างมีระบบก็เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ดังนั้นในการจัดการทางการศึกษา การพัฒนาทางการศึกษาหรือแหล่ง ทรัพยากรการเรียนที่ดี ต้องอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนมาประกอบพิจารณาในการจัดการเรียนการสอนให้มีผลดีแก่การเรียนรู้อย่างเต็มที่

แผนภูมิที่ 1 แสดงขอบข่ายเทคโนโลยีการศึกษาของ AECT.

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2537) ได้กล่าวถึงการประมวลขอบข่ายสาระทฤษฎีทางเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ซึ่งเป็นการกำหนดขอบข่ายที่เกี่ยวกับความรู้ที่เป็นแนวคิด หลักการกฎเกณฑ์ และการสรุปขยายต่อที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีและสื่อการศึกษา โดยครอบคลุม 7 ขอบข่าย ได้แก่

1. การจ้ดระบบทางการศึกษา
2. วิธีการทางการศึกษา
3. พฤติกรรมทางการศึกษา
4. สื่อสารการศึกษา
5. สภาพแวดล้อมทางการศึกษา
6. การจัดการทางการศึกษา
7. การประเมินทางการศึกษา

แต่ละขอบข่ายมีรายละเอียด ดังนี้

1. ขอบข่ายสาระทฤษฎีทางการจ้ดระบบทางการศึกษา ครอบคลุมแนวคิด หลักการกฎเกณฑ์ และสามัญทัศน์เกี่ยวกับการจ้ดระบบทางการศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ รวม 4 กิจกรรม คือ การจ้ดระบบ การพัฒนา การออกแบบระบบ และการออกแบบ

การจ้ดระบบ การพัฒนา การออกแบบระบบ เป็นการสร้างระบบใหม่ หรือปรับปรุงระบบที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ส่วน "การออกแบบ" เป็นการวางแผนและกำหนดกิจกรรมใด ๆ ที่เป็นส่วนของระบบเพื่อให้ทำงานได้ตามวัตถุประสงค์

2. ขอบข่ายสาระทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีการทางการศึกษา ครอบคลุมหลักการ แนวคิด สารสรุป กฎเกณฑ์ และสามัญทัศน์เกี่ยวกับวิธีการทางการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ

3. ขอบข่ายสาระทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการศึกษา คำว่า "พฤติกรรมทางการศึกษา" หมายถึง การแสดงออกหรือการกระทำ (Performance) ที่สมาชิกขององค์กรดำเนินการเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามภารกิจที่กำหนดไว้ สาระทฤษฎีครอบคลุม แนวคิด หลักการ กฎเกณฑ์สาระสรูป และสัมพันธทัศน์ที่เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Behavioral Modification) ของผู้บริหาร นักวิชาการ นักเรียนนักศึกษา และบุคลากรอื่นในสถาบันหรือหน่วยงาน การศึกษาที่มีผลต่อการดำเนินการกิจกรรมตามหน้าที่ของแต่ละบุคคล

4. ขอบข่ายสาระทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อสารการศึกษา ครอบคลุม หลักการ แนวคิด สาระสรูป กฎเกณฑ์ และสัมพันธทัศน์ ที่เกี่ยวกับการสื่อการเรียนการสอน

5. ขอบข่ายสาระทฤษฎีเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการศึกษา ครอบคลุม หลักการ แนวคิด สาระสรูปกฎเกณฑ์และสัมพันธทัศน์เกี่ยวกับทฤษฎี เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการศึกษา ประกอบด้วย ประเภท องค์ประกอบ คุณลักษณะ วิธีการจัด และการประเมิน

สาระทฤษฎีเกี่ยวกับประเภทจำแนกเป็น สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทางจิตภาพ และทางสังคม หรือการจำแนกในรูปแบบอื่น (เช่น สภาพแวดล้อมทางรูปธรรม สภาพแวดล้อมทางนามธรรม ฯลฯ)

สาระทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบของสภาพแวดล้อม หมายถึง สรรพสิ่งประกอบเป็นสภาพแวดล้อม ได้แก่ คน วัสดุอุปกรณ์ ระบบ วิธีการ ความสัมพันธ์ วิถี ขั้นตอน และทิศทางขององค์ประกอบ

สาระทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะของสภาพแวดล้อม มุ่งอธิบายสภาวะที่สามารถสัมผัสสได้ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และจิต ที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอน

สาระทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีการจัดสภาพแวดล้อม เกี่ยวข้องกับการวางแผน การออกแบบ เพื่อจัดวาง และใช้ประโยชน์สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบสภาพแวดล้อม

สาระทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินสภาพแวดล้อม ครอบคลุม การประเมินปัจจัยนำเข้า กระบวน ผลลัพธ์ และผลกระทบต่อการเรียนการสอน

6. ขอบข่ายสาระทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการทางการศึกษา ครอบคลุม หลักการ แนวคิด สาระสรูป กฎเกณฑ์ และสัมพันธทัศน์ที่เกี่ยวกับการจัดการด้านบริหาร วิชาการ และการบริหาร

6.1 ขอบข่ายสาระทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการทางด้านบริหาร ครอบคลุมหลักการ แนวคิด สาระสรูป กฎเกณฑ์ และสัมพันธทัศน์ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน การจัดการฝึกอบรมและการศึกษาทางไกล

6.2 ขอบข่ายสาระทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการทางด้านวิชาการ ครอบคลุมหลักการ แนวคิด สาระสรูปกฎเกณฑ์ และสัมพันธทัศน์ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การจัดการด้านสภาพ

แวดล้อม การจัดการด้านการผลิต และบริการสื่อการเรียนการสอนในระบบ นอกระบบ การฝึกอบรม และการศึกษาทางไกล

6.3 ขอบข่ายสาระทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการทางด้านบริการ ครอบคลุม หลักการ แนวคิด สารสรุปกฎเกณฑ์ และสามัญทัศน์ที่เกี่ยวกับการจัดการแหล่งและกิจกรรมการบริการ การศึกษาในด้านต่าง ๆ สำหรับแหล่งบริการการศึกษาในระบบโรงเรียน (การจัดการศูนย์วิทยบริการ ศูนย์บรรณสารสนเทศ ศูนย์สื่อการสอน ห้องสมุด ศูนย์วิชาชีพ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน พิพิธภัณฑสถาน และอุทยานการศึกษา เป็นต้น) การฝึกอบรม (แหล่งวิทยาการ สำหรับการฝึกอบรม หน่วยบริการชุดการฝึกอบรม) และการศึกษาทางไกล (ศูนย์บริการการศึกษา หน่วยผลิตสื่อสอนเสริม ศูนย์ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น)

7. ขอบข่ายสาระทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินทางการศึกษา ครอบคลุมหลักการ แนวคิด สารสรุป กฎเกณฑ์ และสามัญทัศน์ที่เกี่ยวกับการวัด การประเมิน การทดสอบ ประสิทธิภาพ และการติดตามผลกิจกรรมและโครงการทางการศึกษา

ส่วน โดแนล พี อีลาย (Ely, 1991) ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาเทคโนโลยีการศึกษาในปี 1991 ผลจากการศึกษาพบว่า แนวโน้มของเทคโนโลยีการศึกษา มีดังนี้

1. หลักการออกแบบและการพัฒนาการเรียนการสอน เป็นฐานของการสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีด้านการเรียนการสอน
2. การวัดและการประเมินผลเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาเทคโนโลยีในอนาคต
3. การศึกษาในลักษณะของกรณีศึกษาที่มีจำนวนมาก ทำให้เกิดการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการศึกษา และทำให้ผู้เรียนมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น
4. การศึกษาทางไกลจะมีความสำคัญต่อทุกระดับการศึกษา
5. สาขาเทคโนโลยีการศึกษา มีความชัดเจนในด้านข้อมูลข่าวสารมากยิ่งขึ้น
6. ในโรงเรียนมีการนำไมโครคอมพิวเตอร์มาใช้กันอย่างแพร่หลาย
7. โทรคมนาคมเข้ามามีบทบาทในด้านการศึกษามากขึ้น
8. มีการนำเทคโนโลยีการศึกษามาใช้ควบคู่กับการสอนของครู
9. การนำเทคโนโลยีการศึกษามาใช้ ควรพิจารณาถึงความเหมาะสมของผู้เรียนเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้เรียนน้อยที่สุด
10. ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีการศึกษาเป็นผู้กำหนดขอบเขตของเทคโนโลยีการศึกษา

จากการศึกษาแนวโน้มเทคโนโลยีการศึกษาของ Donald P.Ely ในปี 1990 และ 1991 ทำให้มีการสร้างเกณฑ์ในการวิเคราะห์เนื้อหาจากแนวโน้มที่ศึกษาขึ้น เพื่อนำมา วิเคราะห์เนื้อหา

เอกสารต่างๆและวารสาร โดยผลที่ได้จากการวิเคราะห์ ทำให้ทราบความเปลี่ยนแปลง และแนวโน้มของเทคโนโลยีการศึกษา ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน ครูอาจารย์ และผู้สนใจ Donald P.Ely แบบประเภทของการวิเคราะห์เนื้อหาได้ดังนี้

1. สาขาวิชา
  - 1.1 ประวัติศาสตร์
  - 1.2 ฐานะ, ตำแหน่ง
  - 1.3 อนาคต
  - 1.4 จริยธรรม
  - 1.5 ด้านกฎหมาย
  - 1.6 มาตรฐาน
2. บุคลากร
  - 2.1 บทบาท/ ความรับผิดชอบ
  - 2.2 ผู้นำ
  - 2.3 นักวิชาการ, นักการศึกษา
3. การจัดการ
  - 3.1 องค์กร
  - 3.2 ตรรกศาสตร์/ การดำเนินการ
  - 3.3 กระบวนการ/ นโยบาย
  - 3.4 สิ่งอำนวยความสะดวก
  - 3.5 การเงิน/ ค่าใช้จ่าย
  - 3.6 กระบวนการแผน
  - 3.7 การแพร่กระจาย/ กระจัดกระจาย
  - 3.8 การใช้อุปกรณ์
4. การพัฒนาเทคนิค
  - 4.1 เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์
  - 4.2 โทรคมนาคม
  - 4.3 วีดิโอ
  - 4.4 โสต (เกี่ยวกับเสียง)
  - 4.5 สื่อประสม

-
5. กระบวนการสอน/ การบริการ
    - 5.1 การศึกษาทางไกล
    - 5.2 สถานการณ์จำลอง/ เกมส์
    - 5.3 การแก้ปัญหา
    - 5.4 ปฏิสัมพันธ์โดยใช้วิดีโอ
    - 5.5 ปัญญาประดิษฐ์/ ระบบผู้เชี่ยวชาญ
    - 5.6 การออกแบบและพัฒนา
      - 5.6.1 การหาความต้องการจำเป็น
      - 5.6.2 การวิเคราะห์งาน
      - 5.6.3 ความแตกต่างระหว่างบุคคล/ ลักษณะเฉพาะของผู้เรียน
      - 5.6.4 การออกแบบข่าวสาร
      - 5.6.5 พัฒนาหลักสูตร
      - 5.6.6 พัฒนาผลงาน
    - 5.7 กลยุทธ์ดึงดูดความสนใจ
    - 5.8 การประเมินผล
      - 5.8.1 การประเมินผลการผลิต
      - 5.8.2 การประเมินผลกระบวนการ
      - 5.8.3 การประเมินผลประสิทธิผลของการลงทุน
      - 5.8.4 การประเมินผลกิจกรรม
  6. การบริการ
    - 6.1 สนับสนุนด้านหลักสูตร
    - 6.2 ทักษะการสอน
    - 6.3 การบริการข่าวสารข้อมูล
  7. การวิจัยและทฤษฎี
    - 7.1 วิธีการวิจัย
    - 7.2 ทฤษฎีและการสร้างแบบหรือการประยุกต์
  8. สังคมและวัฒนธรรม

นอกจากนี้เรายังสามารถศึกษาขอบข่ายของเทคโนโลยีการศึกษาได้จากหลักสูตรของแต่ละมหาวิทยาลัย ที่เปิดสอนสาขาเทคโนโลยีการศึกษาได้ ซึ่งจากการสำรวจของผู้วิจัย พบว่า มีทั้งสิ้น 15 มหาวิทยาลัย ดังนี้

1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
3. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน
4. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้
5. มหาวิทยาลัยบูรพา
6. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
7. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
8. มหาวิทยาลัยนเรศวร
9. มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
10. มหาวิทยาลัยขอนแก่น
11. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
12. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
13. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
14. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ธนบุรี
15. มหาวิทยาลัยรามคำแหง

การศึกษากลุ่มวิชาที่เปิดสอนในแต่ละมหาวิทยาลัย ช่วยทำให้เข้าใจขอบข่ายเทคโนโลยี การศึกษาได้ดียิ่งขึ้น รายละเอียดแต่ละกลุ่มวิชามีดังนี้

1. กลุ่มวิชาเทคโนโลยีการศึกษาเบื้องต้น หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย ลักษณะ ขอบข่ายมโนคติ ทฤษฎีแนวคิด และงานวิจัยทางเทคโนโลยีการศึกษา
2. กลุ่มวิชาเทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย หมายถึง เนื้อหาที่ประกอบด้วย การสื่อ ความหมาย ระบบวิธีต่าง ๆ แนวโน้มของเทคโนโลยีการศึกษา และนวัตกรรมการศึกษาที่นำมา พัฒนาและประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ โดยเน้นเทคโนโลยีการศึกษาสมัยใหม่
3. กลุ่มวิชางานกราฟิก หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบถึง ทฤษฎีและหลักการทางด้าน กราฟิก การประดิษฐ์ตัวอักษร การใช้เครื่องมือทางกราฟิกที่เหมาะสม การผลิตวัสดุกราฟิก ที่ใช้ในการ เรียนการสอน รวมถึงการนำผลวิจัยมาใช้ในการผลิต และใช้วัสดุกราฟิกในการเรียนการสอน
4. กลุ่มวิชาสิ่งพิมพ์เพื่อการศึกษา หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับ สิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ หลักการออกแบบสิ่งพิมพ์ ระบบการพิมพ์ และเทคนิคการพิมพ์ซิลค์สกรีน เพื่อให้สามารถนำไปออกแบบและผลิตสิ่งพิมพ์ทางการศึกษา
5. กลุ่มวิชาการถ่ายภาพ หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย ประวัติหลักการถ่ายภาพ โดยทั่วไปการเลือกใช้ฟิล์ม กล้อง และอุปกรณ์ในการถ่ายภาพ ตลอดจนการบำรุงรักษา ศิลปะการ

ถ่ายภาพและหลักการจัดองค์ประกอบภาพ เทคนิคการให้แสง เทคนิคการถ่ายภาพประเภทต่าง ๆ การถ่ายภาพโฆษณา การถ่ายภาพเฉพาะกิจ การถ่ายภาพเพื่อการพิมพ์ การผลิตสไลด์และฟิล์มสตริป การล้างฟิล์ม และการอัดขยายภาพ รวมทั้งงานวิจัยเกี่ยวกับการถ่ายภาพเพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน และเทคโนโลยีการถ่ายภาพร่วมสมัย

6. กลุ่มวิชาภาพยนตร์เพื่อการศึกษา หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย ทฤษฎีหลักการการผลิตภาพยนตร์ การใช้อุปกรณ์ทางเทคนิคในการผลิตภาพยนตร์ การเขียนบท การตัดต่อ รวมถึงการผลิต การใช้ภาพยนตร์เพื่อเป็นสื่อในการศึกษา และการวิจัยเกี่ยวกับการใช้ภาพยนตร์ในการเรียนการสอน

7. กลุ่มวิชาโทรทัศน์การศึกษา หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย ทฤษฎีหลักการพัฒนาการ และบทบาทของโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ประเภทรายการ การเขียนบทโทรทัศน์ และการผลิตรายการโทรทัศน์ รวมถึงการใช้อุปกรณ์ทางเทคนิคในการผลิตรายการ การเตรียมวัสดุกราฟิก และการออกแบบฉาก

8. กลุ่มวิชาวิทยุการศึกษา หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย พัฒนาการของวิทยุกระจายเสียง บทบาทและหลักการใช้วิทยุเพื่อการศึกษา รูปแบบและเทคนิคการผลิตรายการ วิธีใช้วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง การเขียนบท การบันทึกเสียง และการตัดต่อเทป การจัดการเกี่ยวกับห้องสตูดิโอ รวมถึงการศึกษาวิเคราะห์และประเมินรายการวิทยุเพื่อการศึกษา

9. กลุ่มวิชาโฆษณาประชาสัมพันธ์ หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย ทฤษฎีหลักการโฆษณาประชาสัมพันธ์สื่อมวลชน และการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อการศึกษา การวางแผนการศึกษาการผลิต และการใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ รวมถึงคุณสมบัติของนักประชาสัมพันธ์ที่ดี

10. กลุ่มวิชาการออกแบบและการผลิตการเลือกใช้ และการบำรุงสื่อการสอน หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับสื่อการสอน ประเภทการออกแบบ การวางแผน การพัฒนาสื่อการสอน และขั้นตอนการผลิต การเลือก และการใช้การบำรุงรักษาสื่อการสอน ปัญหา และข้อจำกัด ของสื่อการสอนประเภทต่างๆ เพื่อให้สามารถนำไปออกแบบและผลิตสื่อการสอนทางการศึกษา

11. กลุ่มวิชาการออกแบบและพัฒนาระบบการเรียนการสอน หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีการศึกษา มโนคติของการจัดระบบ ทฤษฎีและรูปแบบของการจัดระบบวิธีวิเคราะห์ระบบ องค์ประกอบของระบบการสอนและการศึกษา แนวทางการประยุกต์วิธีระบบเพื่อแก้ปัญหา และพัฒนาทางการเรียนการสอน ตลอดจนการออกแบบระบบการเรียนการสอน

12. กลุ่มวิชาไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวกับสื่อการสอน หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วยทฤษฎีแลหลักการไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์เบื้องต้น การทำงานของวงจรไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ การใช้งานด้านไฟฟ้ากับสื่อการสอน การประยุกต์วงจรอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อสร้างเป็นสื่อการสอน ตลอดจนการตรวจซ่อมแก้ไขขั้นพื้นฐาน

13. กลุ่มวิชาชุดการเรียนการสอน หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย ทฤษฎีหลักการเกี่ยวกับชุดการเรียนการสอนประเภท และลักษณะของชุดการเรียนการสอน ขั้นตอนการผลิต การใช้และการหาประสิทธิภาพ รวมถึงการเลือกสื่อมาใช้ในชุดการเรียนการสอน

14. กลุ่มวิชาระบบการเรียนการสอนแบบโปรแกรม เทคนิคและกระบวนการผลิตบทเรียนแบบโปรแกรมประเภทต่างๆ รวมถึงการหาประสิทธิภาพด้วย

15. กลุ่มวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย ทฤษฎีหลักการเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน รูปแบบในการจัดการเรียนการสอน บทบาทและการออกแบบการเรียนการสอน รวมถึงแนวโน้ม และการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในปัจจุบัน

16. กลุ่มวิชาการศึกษาทางไกล หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย บทบาทและวิวัฒนาการของการศึกษาทางไกล เทคนิคการดำเนินการจัดสื่อการสอนและการจัดการศึกษา

17. กลุ่มวิชาเทคนิควิธีการเรียนการสอน หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับวิธีการเรียนการสอน รูปแบบและประเภทต่างๆ กระบวนการขั้นตอนการเรียนการสอน ตลอดจนการสร้างบรรยากาศเพื่อให้เหมาะสมแก่การเรียนการสอน

18. กลุ่มวิชาเทคนิคการจัดนิทรรศการ หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย ทฤษฎีและหลักการจัดนิทรรศการ รูปแบบของนิทรรศการ การวางแผน การออกแบบการจัดนิทรรศการ ขั้นตอนการจัดจัดการประชาสัมพันธ์ และการนำเสนอนิทรรศการ ตลอดจนการประเมินผล และสรุปผลการจัดนิทรรศการ

19. กลุ่มวิชาการศึกษานอกสถานที่ หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย มโนคติ และประเภทของการจัดการศึกษานอกสถานที่ จขั้นตอนการจัดการศึกษานอกสถานที่ ระเบียบกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องและการประเมินผลโครงการ

20. กลุ่มวิชาการฝึกอบรม หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย ทฤษฎีและหลักการฝึกอบรมเทคนิคการฝึกอบรมประเภทต่างๆ การจัดกิจกรรม และการใช้สื่อการฝึกอบรม การวางแผน และขั้นตอนการจัดฝึกอบรม การเขียนโครงการ และตั้งงบประมาณ บทบาทของเทคโนโลยีการศึกษาต่อ การฝึกอบรม หน้าที่รับผิดชอบของนักเทคโนโลยีการศึกษาที่เกี่ยวกับการฝึกอบรม

21. กลุ่มวิชาการสัมมนา หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการสัมมนา การจัดทำโครงการ ขั้นตอนการจัดสัมมนา เทคนิคการประชุมแบบต่างๆ การประเมินผล การสัมมนาและสื่อในการสัมมนา

22. กลุ่มวิชาการบริหารงานเทคโนโลยีการศึกษา หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย ทฤษฎีและหลักการ การบริหารงานและการจัดการระบบงานเทคโนโลยีการศึกษา ลักษณะและรูปแบบต่างๆ ในการปฏิบัติงานของศูนย์เทคโนโลยีการศึกษา

23. กลุ่มวิชาคอมพิวเตอร์การศึกษา หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย ความรู้พื้นฐานด้านคอมพิวเตอร์ขั้นตอนและกระบวนการใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้น การประยุกต์เอาคอมพิวเตอร์มาใช้ในการศึกษาด้านต่างๆ ของบทเรียน การผลิต การประเมินผลรวมถึงการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิกเพื่อการเรียนการสอนและการใช้โปรแกรมไมโครคอมพิวเตอร์สำหรับการพิมพ์

24. กลุ่มวิชาการเผยแพร่และการยอมรับนวัตกรรมใหม่ๆ ช่วยในการติดต่อสื่อสารหรือวิธีดำเนินการมาใช้ในการศึกษา

25. กลุ่มวิชาการวิจัยเทคโนโลยีการศึกษา หมายถึง เนื้อหาวิชาที่ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยและทฤษฎีทางเทคโนโลยีการศึกษา ทั้งในและต่างประเทศ โดยพิจารณาด้านสื่อการสอนต่างๆ ที่มีต่อสภาพการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอนและบทบาทของสื่อการสอนต่างๆ เพื่อผลมาพัฒนาแนวทาง และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการศึกษาให้เหมาะสมต่อไป

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วนี้เอง ทำให้เนื้อหาวิชาเทคโนโลยีการศึกษาที่มีอยู่ในหนังสือ ตำรา ย่อมไม่เพียงพอ เนื้อหาจึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าและความเป็นจริงในสังคม ดังนั้นการที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการศึกษาจำเป็นต้องมีสื่อที่สามารถบันทึก และเก็บข้อมูลข่าวสารได้ทันต่อความก้าวหน้าของสังคม สื่อที่เก่าแก่ที่สุดเกิดก่อนสื่ออื่น ๆ และสามารถช่วยให้การติดต่อสื่อสารต่อไปอย่างกว้างไกล ติดต่อกับผู้คนได้เป็นจำนวนมาก คือ สื่อสิ่งพิมพ์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2530)

จากผลงานวิจัยของ รัญจวน อินทรกำแหง (2515) และ นวลจันทร์ รัตนากร (2524) มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า สิ่งพิมพ์ที่มีคุณค่าและมีความสำคัญมาก ช่วยเสนอข่าวสารที่ทันสมัย มีความถูกต้องโดยนักเขียนที่เชื่อถือได้ และเป็นเอกสารอันดับแรกหรือเอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) ที่เสนอผลของการค้นคว้าและแนวคิดใหม่ที่ยังไม่เคยพิมพ์เผยแพร่มาก่อน และนำมาพิมพ์เป็นครั้งแรก นั่นคือ วารสาร

2. วารสาร

2.2 ความหมายของวารสาร (periodical)

วารสาร (periodical) เป็นสิ่งพิมพ์ที่มีกำหนดระยะเวลาการออกที่แน่นอน เช่น รายสัปดาห์ รายเดือน รายสองเดือน รายสามเดือน รายครึ่งปี รายปี และรายอื่น ๆ เป็นสิ่งพิมพ์ที่ตีพิมพ์เรื่องต่าง ๆ รวมอยู่ในเล่มเดียวกัน เขียนโดยผู้เขียนหลายคน อาจเป็นเรื่องในสาขาเดียวกันหรือไม่ก็ได้ (วิสิทธิ์ จินตวงศ์, 2520 ; มัลลิกา นาดเสรี, 2537) เนื้อหาในวารสารมุ่งให้สาระความรู้เป็นส่วนใหญ่ เสนอความรู้ความก้าวหน้าทางวิชาการ และงานค้นคว้าวิจัยใหม่ ๆ ในสาขาวิชาการต่าง ๆ ที่ทันสมัย (สุติมา สัจจามันท์, 2522) วารสารจะมีหมายเลขที่ต่อเนื่องกัน และออกต่อเนื่องกันไปโดยไม่มีกำหนดระยะเวลา มีเลขที่ของปีที่ หรือฉบับ หรือวันเดือนปี ประจำเล่มด้วย โดยเลขที่ดังกล่าวนั้นสัมพันธ์กับเล่มอื่น ๆ ที่ได้ตีพิมพ์มาแล้ว (จารุวรรณ สินธุโสภณ, 2521 เจ เอช เกเบิล (J. H. Gable, 1973)

ความหมายของคำว่า "วารสาร" กว้างขวางมากมักมีการโต้แย้งกัน การที่จะอาศัยจากการสังเกตในการใช้คำเรียกชื่อวารสารแต่เพียงอย่างเดียว ย่อมไม่เพียงพอ ควรมีการพิจารณาคุณลักษณะของบทความที่ตีพิมพ์และความมุ่งหมายของการจัดทำด้วย เช่น คำว่า "นิตยสาร" (Magazine) ความเข้าใจของคนทั่วไป หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่มุ่งในด้านความบันเทิงมากกว่ามุ่งในด้านสาระทางวิชาการ (อุมาพร กุหลาบ, 2525) แต่ในบางนิตยสารไม่ได้ตีพิมพ์บทความทางวิชาการหรือเสนอผลการศึกษาค้นคว้าและวิจัย กลับใช้คำว่าวารสารทางวิชาการ (Journal) ก็มี วิสิทธิ์ จินตวงศ์ (2513) ยังได้ยกตัวอย่างการเรียกชื่อวารสารชนิดต่าง ๆ แตกต่างกันไปดังนี้

ข่าว ได้แก่ ข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี ข่าวพัฒนาที่ดิน ฯลฯ

ข่าวสาร ได้แก่ ข่าวสารการพาณิชย์ ข่าวสารเกษตรศาสตร์ ฯลฯ

จดหมายข่าว ได้แก่ จดหมายข่าวรายเดือน

จดหมายเหตุ ได้แก่ จดหมายเหตุทางการแพทย์

จุลสาร ได้แก่ จุลสารวิศวกรรม

แถลงการณ์ ได้แก่ แถลงการณ์คณะสงฆ์ แถลงการณ์สาธารณสุข

แถลงข่าว ได้แก่ แถลงข่าวอาชีวศึกษา

นิตยสาร ได้แก่ นิตยสาร กทม.

วารสาร ได้แก่ วารสารกีฬา วารสารคณิตศาสตร์ ฯลฯ

สาร ได้แก่ สารประชาชน

สารสัน ได้แก่ สารสันวิทยการเกษตร

หนังสือพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์หอการค้าไทย หนังสือพิมพ์กสิกร

อนุสาร ได้แก่ อนุสาร อ.ส.ท.

นอกจากนี้ยังมีคำอื่น ๆ อีก เช่น

รายงาน ได้แก่ รายงานเศรษฐกิจรายเดือน

สรุปข่าว ได้แก่ สรุปข่าวธุรกิจ สรุปข่าวพลังงาน

เอกสาร ได้แก่ เอกสารข่าวรัฐสภา เอกสารข่าวสภาการฝึกหัดครู (อุมาพร

กุลลาบ, 2525)

2.2 ประเภทของวารสาร

นักวิชาการหลายท่านได้แบ่งประเภทของวารสารดังต่อไปนี้

มัลลิกา นาดเสวี (2537) จัดแบ่งประเภทวารสารเป็น 2 ประเภท คือ

1. วารสารวิชาการ เป็นวารสารที่หน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เป็นผู้จัดทำเนื้อหาเน้นบทความวิชาการ งานวิจัย บทความ หรือแนะนำหนังสือ ภาษาที่ใช้จะเป็นภาษาราชการเป็นส่วนใหญ่ และมีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลแล้วเขียนไว้ในรูปบรรณานุกรมและเชิงอรรถ เพื่อให้เป็นที่น่าเชื่อถือไว้ด้วย เช่น วารสารอักษรศาสตร์ บรรณศาสตร์ วิทยบริการ ฯลฯ

2. วารสารกึ่งวิชาการ เป็นวารสารที่เสนอเรื่องราวความรู้และวิทยาการที่ก้าวหน้าในสาขาต่าง ๆ เช่นกัน แต่การนำเสนอมักไม่เป็นทางการ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาแบบกันเอง ไม่ใช่ศัพท์เทคนิค อาจออกโดยงาน หน่วยงาน หรือเอกชนมีวางจำหน่ายทั่วไป มักมีเนื้อหาเน้นหนักด้านใดด้านหนึ่ง เช่น เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม เป็นวารสารศิลปวัฒนธรรม ไกล่หม่อ หมอชาวบ้าน ฯลฯ

ส่วน รัญจวน อินทรกำแหง (2515) ได้แบ่งประเภทของวารสารไว้ 3 ประเภท ซึ่งสอดคล้องกับ ธาดาศักดิ์ วชิรปรีชาพงษ์ (2522) และ พัชรีย์ ศีลรักษา (2521) ดังนี้คือ

1. ประเภททั่วไป หมายถึง นิตยสารที่ตั้งใจให้ความรู้เบา ๆ ความบันเทิงและสรุปข่าวความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ อาจแทรกเกร็ดความรู้ บทความเบ็ดเตล็ดด้วย เช่น สตรีสาร กุลสตรี เป็นต้น

2. ประเภทเสนอข่าวเชิงวิจารณ์ ได้แก่ ข่าวบทความ เรื่องราวทั้งสารคดี และบันเทิงคดีที่ลงพิมพ์ ผู้จัดทำจะแทรกความคิดเห็น เจตคติ ในแง่ของการวิจารณ์ให้แก่ผู้อ่าน ผู้อ่านจะได้รับความรู้ ความบันเทิง และปัญญาผสมไปด้วย เช่น สยามใหม่ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ เป็นต้น

3. ประเภทวิชาการ ได้แก่ วารสารที่ตีพิมพ์บทความทางวิชาการสาขาต่าง ๆ อาจรวมบทความสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น จันทรเกษมสาร วารสารคณิตศาสตร์ เป็นต้น จะช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้ใหม่ ๆ และได้ทราบความก้าวหน้าทางวิชาการต่าง ๆ ด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า วารสารแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. วารสารทั่วไป ส่วนใหญ่ใช้ความบันเทิง และความรู้ทั่วไป
2. วารสารเสนอข่าวเชิงวิจารณ์ ผู้เขียนจะเขียนบทความ สารคดี โดยสอดแทรกความคิดเห็นหรือข้อวิจารณ์ลงไปด้วย
3. วารสารวิชาการ ให้ความรู้เป็นหลัก มีหลักฐานการอ้างอิง เพื่อส่งเสริมให้ผู้อ่านมีความรู้ใหม่ ๆ ความก้าวหน้าของวิชาการสาขาต่าง ๆ อาจจัดทำโดยสถาบัน สมาคม หรือองค์กรต่าง ๆ

2.3 กำหนดออกวางวารสาร

วารสารเพิ่มจำนวนขึ้นรวดเร็ว แสดงให้เห็นว่าความต้องการของผู้อ่านที่นิยมอ่านวารสารมากขึ้น การกำหนดออกของวารสารจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ผู้อ่านทราบระยะเวลาออกที่แน่นอน ระยะเวลาที่นิยมกัน ได้แก่

1. รายวัน (Daily) หนึ่งหรือมากกว่านั้นต่อวัน ยกเว้นในบางกรณี เช่น วันเสาร์ วันอาทิตย์ จะงดออก
2. รายครึ่งสัปดาห์ (Semi-weekly) สัปดาห์ละ 2 ฉบับ โดยมีวันกำหนดออกที่แน่นอน ปีละ 104-105 ฉบับ
3. รายสัปดาห์ (Weekly) มีสัปดาห์ละฉบับ โดยมีวันกำหนดออกแน่นอนปีละ 52 ฉบับ
4. รายปักษ์ (Fortnightly) กำหนดออกทุก ๆ 2 สัปดาห์ ปีละ 26-28 ฉบับ ขึ้นอยู่กับวันกำหนดออกในแต่ละสัปดาห์ และสัมพันธ์กับวันแรกของปีปฏิทิน
5. รายครึ่งเดือน (Semi-monthly) กำหนดออก 2 ฉบับต่อเดือน ปีละ 24 ฉบับ ตามปกติจะกำหนดวันออกที่แน่นอน เช่น วันที่ 1 และ 15 ของทุกเดือน
6. รายเดือน (Monthly) เดือนละฉบับ ปีละ 12 ฉบับ
7. ราย 2 เดือน (Bi-monthly) ออกทุก ๆ 2 เดือน ปีละ 6 ฉบับ
8. ราย 3 เดือน (Quarterly) ออกทุก 3 เดือน ปีละ 4 ฉบับ
9. รายครึ่งปี (Semi-annual) ออกปีละ 2 ครั้ง หรืออาจออกเป็นราย 6 เดือนอีกด้วย
10. รายปี (Annual) ปีละฉบับ

11. ราย 2 ปี หรือ ราย 3 ปี (Biennial, Triennial ฯลฯ) กำหนดออกทุก 2 ปี หรือ 3 ปี หรือหมายถึง กำหนดออกปีละ 2 ฉบับ ปีละ 3 ฉบับ ฯลฯ

12. รายไม่แน่นอน (Irregular) มีกำหนดออกไม่แน่นอน แล้วแต่วาระและโอกาส ที่หน่วยผลิตวารสารแห่งนั้น จัดทำขึ้น (สุนทรี บุญญะบัญชา, 2528 ; อุมาพร กุฑลาบ, 2525)

2.4 ความสำคัญของวารสาร

วารสารเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีคุณค่า และมีความสำคัญต่อห้องสมุดเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะห้องสมุดเฉพาะ และห้องสมุดวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เพราะเป็นสิ่งพิมพ์ที่เสนอความก้าวหน้า และพัฒนาการของวิทยาการสาขาต่าง ๆ ล่าสุดทันเหตุการณ์อยู่เสมอ และเป็นตัวเรียกร้องความสนใจจากผู้ใช้ห้องสมุด ทำให้ผู้ใช้ห้องสมุดรู้สึกว่ามีอะไรใหม่อยู่เสมอด้วย (วิสิทธิ์ จินตวงศ์, 2520) สำหรับ บทความต่าง ๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสารนั้น เป็นประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าเป็นอันมาก เพราะความรู้ซึ่งค้นพบใหม่ ๆ ทฤษฎีต่าง ๆ มีผู้คิดค้นขึ้นมาได้มักจะลงพิมพ์ในวารสารก่อนเสมอ ดังนั้นวารสารจึงมี

เรื่องราวและบทความต่าง ๆ อันเต็มไปด้วยความรู้ใหม่ ๆ ที่เป็นแก่นสารทันต่อเหตุการณ์ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ นับเป็นสิ่งที่มีคุณค่า (กรมการฝึกหัดครู, 2514)

เกทส์ (Gates, 1962) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวารสารไว้ดังนี้

1. เป็นสิ่งพิมพ์ที่มีเรื่องราวใหม่ ๆ ในวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะในสาขาของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สถิติ การเมือง และเศรษฐศาสตร์
2. วิชาการใหม่ ๆ เรื่องราวที่ยังคลุมเครือ หรือเรื่องที่ไม่ยั่งยืน จะไม่จบในหนังสือแต่จะพบในวารสาร
3. แนวโน้มของความสนใจหรือความคิดเห็นต่าง ๆ ที่ปรากฏในวารสาร จะติดตามได้ง่าย ใน Periodical Literature วารสารฉบับใหม่ ๆ จะได้แสดงถึงการประชาสัมพันธ์สิ่งที่ทันสมัย และฉบับเก่าจะเป็นการบันทึกความคิด ปัญหา และความสำเร็จที่ผ่านมาแล้ว
4. หนังสือเล่ม หรือบางส่วนของหนังสือ จะตีพิมพ์ครั้งแรกในวารสารก่อนแล้วจึงไปพิมพ์รวมเป็นเล่ม
5. วรรณกรรมวิชาชีพในวารสารจะช่วยให้อาชีพครู นักวิทยาศาสตร์ แพทย์ นักกฎหมาย และกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ทันสมัยอยู่เสมอ

นีล (Neal, 1979) กล่าวถึงความสำคัญของวารสารว่า

1. วารสารมีสารสนเทศที่ทันสมัยมากกว่าหนังสือ เพราะหนังสือตามปกติใช้เวลาในการผลิตนานกว่าแม้ว่าวารสารวิชาการบางเล่มอาจกินเวลาถึง 2 ปี หรือมากกว่านั้นในการพิมพ์บทความเฉพาะวิชา

2. บทความในวารสารมักสั้นและอ่านเข้าใจง่าย

3. วารสารตีพิมพ์สารสนเทศที่ไม่เคยปรากฏในหนังสือมาก่อน

4. วารสารหลายชื่อ มีบทวิจารณ์หนังสือที่เชื่อถือได้

บทความที่ดีพิมพ์ในวารสารมีความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้าพอกับข้อความจากหนังสือเล่ม แม้หนังสือเล่มจะให้รายละเอียดได้มากกว่า ครอบคลุมเนื้อหาได้ดีกว่า แต่บทความในวารสารที่เกี่ยวกับวิชาการที่มีการศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ ถือว่ามีคุณค่ามากกว่าหนังสือเล่มในด้านทันต่อเหตุการณ์ โดยเฉพาะในสาขาวิทยาศาสตร์ ทุกแขนงและวิชาการอื่น ๆ นอกจากจะให้ประโยชน์ในด้านวิชาการแล้ว ยังให้ความเพลิดเพลิน ความทันสมัยต่อเหตุการณ์ของโลกอีกด้วย

2.5 การเลือกวารสาร หลักทั่วไปในการเลือกควรพิจารณาดังนี้

1. ผู้จัดทำ มีอุดมคติ หรือวัตถุประสงค์อย่างไรในการดำเนินงาน เช่น เพื่อความรู้เฉพาะวิชา ความรู้หรือความบันเทิงทั่วไป หรือเพื่อการศึกษา ผู้เลือกมีจุดมุ่งหมายเช่นไรต่อการเลือกวารสารชนิดนั้น

2. บรรณาธิการ หรือผู้ดำเนินงานวารสารนั้น ๆ มีคุณวุฒิและประสบการณ์ เหมาะสมกับงานหรือไม่ โดยเฉพาะวารสารวิชาการต้องพิจารณาเป็นข้อสำคัญที่สุด บรรณาธิการจะต้องเป็นผู้มีความรู้เฉพาะในวิชานั้น ๆ

3. นักเขียนประจำคอลัมน์ พิจารณาจากประสบการณ์และวุฒิ ตลอดจนผลงานที่ผ่านมาว่าเหมาะสมกับคอลัมน์ที่เขียนหรือไม่

4. การจัดรูปเล่ม การวางเนื้อหาต่าง ๆ ได้สัดส่วนหรือไม่ การเรียงลำดับหน้าไม่สนับสนุน ภาพประกอบชัดเจนดีกับเนื้อหา (วณิ ฐานปนวงศ์สานติ, 2520)

3. บทความ

3.1 ความหมายของบทความ

บทความ คือ ข้อเขียนแสดงความคิดเห็นหรือรายงานที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ วารสาร ฯลฯ (พจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ, 2530) นอกจากนี้ นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (2523) กล่าวว่า บทความคือ ข้อเขียนแบบหนึ่ง เหมือนกับความเรียง ขำ บันเทิงความจำ ฯลฯ

เสนีย์ วิลาวรรณ (2524) และ วลัยรัตน์ อติแพทย์ (2528) กล่าวว่า บทความคือ งานเขียนที่ผู้เขียนเรียบเรียงขึ้น อาจใช้ความเรียง ร้อยแก้ว เพื่อสื่อสารให้ผู้อ่านได้ทราบและเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ เป็นความรู้ ความคิดเห็น ชี้ข้อบกพร่องหรือปัญหา และเสนอแนะวิธีแก้ไขที่ปฏิบัติได้ ลักษณะการเขียนจะมีหลักฐานข้อเท็จจริงอ้างอิงประกอบ พร้อมทั้งแทรกข้อเสนอแนะเชิงวิจารณ์หรือเชิงสร้างสรรค์ไว้ด้วย

ดังนั้นพอสรุปได้ว่า บทความ ซึ่งตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Article หมายถึง งานเขียนที่ผู้เขียนเสนอข้อมูลโดยอาศัยหลักฐานข้อเท็จจริง การอ้างอิงมาประกอบ เพื่อสื่อความหมายให้ผู้อ่านได้ทราบข้อมูล ความรู้ ข้อเท็จจริง ข้อสมมติฐาน หรือปัญหา ข้อเสนอแนะการแก้ไขต่าง ๆ

3.2 ประเภทของบทความ

บทความที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ มีผู้แบ่งประเภทออกได้หลายรูปแบบ ดังนี้

เสนีย์ วิลาวรรณ (2524) แบ่งตามจุดมุ่งหมายไว้ต่าง ๆ ดังนี้

1. บทความแสดงความคิดเห็น มีลักษณะเป็นการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของส่วนบุคคล และส่วนรวม เช่น ปัญหาการศึกษา การเกษตร ฯลฯ หยิบยกขึ้นมาวิเคราะห์ถึงที่มา ความเป็นไปของปัญหา ผลของปัญหา ตลอดจนเสนอวิธีแก้ไขที่สามารถปฏิบัติตามได้

2. บทความวิจารณ์ มีลักษณะเป็นการพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ทั้งในส่วนดี และส่วนเสีย เพื่อสร้างเสริมวิจารณ์ญาณแก่ผู้อ่านทั้งที่อยู่ภายใน และภายนอกวงสังคมนั้น ๆ

3. บทความชีวประวัติ มีลักษณะเป็นการเล่าเรื่องราวความเป็นไปในชีวิตของบุคคล แต่ไม่ใช่เป็นการเล่าตามธรรมดา มีการเลือกเฟ้น หยิบยกมากล่าว เฉพาะตอนที่น่าสนใจทั้งส่วนดี และส่วนเสีย

4. บทความวิชาการ มีลักษณะเป็นการอธิบายเพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีหลักฐานการค้นคว้าวิจัย และที่มาของข้อความประกอบให้เห็นชัดเจน บทความวิชาการลักษณะเป็น สารคดีโดยตรง

วลัยรัตน์ อติแพทย์ (2528) แบ่งได้ดังนี้

1. บทความแสดงความคิดเห็น ผู้เขียนจะหยิบยกเอาปัญหาต่าง ๆ มาแสดงให้เห็น เพื่อพิจารณา พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็น รวมทั้งข้อเสนอแนะที่ควรแก้ไขหรือปฏิบัติได้ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ผู้เขียนต้องแยกแยะปัญหาให้แจ้งชัดเสียก่อน แล้วจึงแนะวิธีแก้ปัญหา โดยแทรกข้อคิดเห็นของตนประกอบด้วย

2. บทความประเภทให้ความรู้ ผู้เขียนต้องเลือกเรื่องที่ดี มีประโยชน์และน่าสนใจ เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน การเขียนบทความประเภทนี้ต้องชี้แจงและให้คำแนะนำอย่างละเอียด พร้อมทั้งข้อเท็จจริงที่เชื่อถือได้

3. บทความเชิงวิจารณ์ เป็นบทความที่ผู้เขียนต้องเสนอข้อเท็จจริง ลักษณะ และคุณสมบัติของเรื่องที่จะวิจารณ์อย่างละเอียดชัดเจน โดยอาศัยหลักวิชา และเหตุผลข้อเท็จจริงมาสนับสนุนข้อวิจารณ์ บทความประเภทนี้ได้แก่ วิจารณ์หนังสือ วิจารณ์ข่าว วิจารณ์การเมือง ฯลฯ

4. บทความชักชวนหรือโน้มน้าวใจให้กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ต้องอาศัยศิลปะในการใช้ถ้อยคำ เพื่อจูงใจผู้อ่านให้มีความเห็นหรือเชื่อตาม และปฏิบัติตามข้อเสนอแนะ ด้วยความเลื่อมใสศรัทธาเห็นดีเห็นชอบด้วย ผู้เขียนต้องใช้เหตุผล ข้อเท็จจริง หรืออาศัยสถิติหลักวิชามาสนับสนุน เพื่อให้ถ้อยคำมีน้ำหนักน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

5. บทความกึ่งชีวประวัติและบทความสัมภาษณ์ บทความสองประเภทนี้ จะแตกต่างกันตรงที่บทความกึ่งชีวประวัติ ต้องแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลที่เราสัมภาษณ์ เป็นบุคคลที่เด่นเป็นพิเศษ มีชื่อเสียงเชี่ยวชาญในทางใดทางหนึ่งโดยเฉพาะ เพื่อให้ผู้อ่านทราบข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็นต่าง ๆ อย่างถูกต้องน่าเชื่อถือ รวมทั้งสิ่งที่ดีมีประโยชน์ ข้อคิดและแนวทางที่ดี และน่านิยม

จินตนา ไบกาชุย (2537) แบ่งประเภทของบทความได้ดังนี้

1. บทความทั่วไป งานเขียนที่ไม่เจาะจงหรือเชี่ยวชาญในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง เนื้อหาเข้าใจง่าย ไม่มีรายละเอียดลึกมากนัก อาจเป็นบทความแสดงความคิดเห็น มีลักษณะเป็นการวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ เพื่อเสริมสร้างวิจรณ์ญาณแก่ผู้อ่าน ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีความรู้เฉพาะก็สามารถอ่านได้

2. บทความทางวิชาการ เสนอความคิดหรือเสนอแนะ หรือถ่ายทอดความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีหลักฐานการค้นคว้าวิจัยประกอบ แต่ไม่ใช่ผลงานวิจัย หรือผลงานประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ อาจมีเนื้อหาวิชาเฉพาะที่เจาะลึกแต่อาจเกี่ยวกับสาขาวิชาอื่นอยู่บ้างก็ได้

3. บทความปริทัศน์ คือบทความที่รวบรวมความรู้เฉพาะวิชาสาขาใดสาขาหนึ่งที่เคยตีพิมพ์แล้ว นำมาวิเคราะห์วิจารณ์ให้มีความเข้าใจกระจ่างมากขึ้น ผลงานนั้นอาจเป็นตนเองหรือผู้อื่นก็ได้

4. บทความวิจัย เสนอผลวิจัยใหม่ๆ ในด้านทฤษฎี หรือด้านปฏิบัติทดลอง ซึ่งก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ ข้อมูลเนื้อหา และสาระของบทความ อาจรวมไปถึงบทความคัดย่อ หรือรายงานสั้นๆ ที่บอกเพียงผลงานที่เกิดจากการวิจัย ทดลองหรือการปฏิบัติมาแล้ว

5. จดหมายข่าว เป็นสารบันเทิงสั้นๆ แสดงความคิดเห็นในสาขาวิชานั้นๆ ส่วนมากจะเป็นจดหมายไปถึงบรรณาธิการของนิตยสารและวารสาร เพื่อแสดงความคิดเห็น

6. บทบรรณาธิการ เป็นบทความของบรรณาธิการ แสดงข้อคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ผลงานเฉพาะสาขาวิชา (ที่ไม่ใช่ผลงานวิจัย) หรือในเรื่องทั่วไปเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ณรงค์ เนตรสาริกา (2521) แบ่งชนิดของบทความตามน้ำหนักในทางวิชาการมากน้อยตามลำดับ คือ

1. บทความซึ่งเป็นผลการวิจัย เป็นบทความทางวิชาการที่มีค่าสูง โดยเสนอหลักฐานครบครัน มีการค้นคว้าขั้นมาตรฐาน โดยพยายามเสนออย่างตรงตามข้อเท็จจริง ไม่แสดงความคิดเห็นเพราะอาจทำให้เกิดความลำเอียงได้ ลักษณะที่เห็นได้เด่นชัดของบทความประเภทนี้ คือ มักจะมีหลักฐานอ้างอิงพร้อมมูล คือมีเชิงอรรถ (foot note)

2. บทความซึ่งใช้ประสบการณ์ของผู้เขียนเป็นหลัก ผู้เขียนต้องมีประสบการณ์มากเพื่อเล่าถึงประสบการณ์ของงานซึ่งมีทั้งหนักมากและหนักน้อย ถ้าหนักมากคือมีเรื่องทางวิชาการและผลการค้นคว้ามามาก รวมทั้งประสบการณ์ส่วนหนักน้อยคือมีเรื่องเล่าให้ฟังธรรมดา ซึ่งมีประโยชน์บ้างไม่มีใครมีการอ้างอิง

3. บทความประเภทที่ได้จากคำปราศรัยหรือปาฐกถา ฯลฯ เป็นบทความที่ผู้ทรงคุณวุฒิในทางวิชาการแขนงนั้นๆ ได้ใช้พูดหรือชี้แจงต่อผู้ฟังผู้อ่านกลุ่มหนึ่งไปแล้ว ที่นำมาลงสารซ้ำอีก เพื่อเป็นหลักฐาน หรือให้ทราบกันแพร่หลายยิ่งขึ้น

สมบัติ ทิฆมทรัพย์ (2537) แบ่งบทความออกเป็น 10 ประเภท ดังนี้

1. บทความวิชาการ
2. บทความวิจัย
3. บทความโต้แย้ง
4. บทความคำแนะนำ
5. บทความแสดงความคิดเห็น
6. บทความท่องเที่ยวเดินทาง
7. บทความกึ่งชีวะประวัติ
8. บทความสัมภาษณ์
9. บทความอุปมาอุปไมย
10. บทความเหตุการณ์สำคัญ

ประทีป เหมือนนิล (2523) ได้แบ่งบทความออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. บทความบรรยาย
2. บทความวิชาการ
3. บทความแสดงความคิดเห็น
4. บทความวิเคราะห์
5. บทความเชิงวิจารณ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อผู้เขียน / ประเภทของบทความ	บทความทั่วไป	บทความบรรยาย	บทความทางวิชาการ	บทความวิจัย	บทความปริทัศน์หรือปาฐกถา	บทความแสดงความคิดเห็น	บทความวิเคราะห์	บทความเชิงวิจารณ์	บทความปริทัศน์	จดหมายข่าว	บทความวิชาการ	บทความเสริมประวัติ	บทความสัมภาษณ์	บทความชวนใจ	งานแปล	เนื้อหาบทความ	งานเขียนประเภท (หรือบทประพันธ์ประเภท)	ยกย่องหรือยกย่องบทความ	เขียนหรือแปลบทความ
สนีย์ วัลลวรรณ			✓			✓		✓				✓							
วัลย์รัตน์ อดิแพทย์	✓					✓		✓					✓	✓					
จินตนา ไบกาสุย	✓		✓	✓					✓	✓	✓								
ณรงค์ ณครสริกา				✓	✓												✓		
สมบัติ ทีลภทรัพย์			✓	✓		✓						✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓
ประทีป ธีมือนิล		✓	✓			✓	✓	✓											

ตารางที่ 1 แสดงประเภทของบทความตามความคิดเห็นของผู้เขียนแต่ละท่าน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปประเภทของบทความได้เป็น 4 ประเภท จากความคิดเห็นที่ตรงกันของผู้เขียนแต่ละคน โดยใช้ความถี่สูงสุด และรองลงมา ได้แก่

1. บทความวิชาการ หมายถึง การเสนอข้อมูลจากผลงานวิชาการของตนเองเพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีหลักฐานการค้นคว้าวิจัยประกอบ แต่ไม่ใช้การนำเสนอผลงานวิจัยมีเนื้อหาวิชาเฉพาะที่เจาะลึก มีลักษณะการเขียนแบบสารคดีโดยตรง

2. บทความวิจัย หมายถึง การเสนอข้อมูลผลวิจัยใหม่ๆ ในด้านทฤษฎีหรือด้านกรปฏิบัติหรือด้านการทดลองซึ่งก่อให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ข้อมูลเนื้อหา และสาระของบทความ มีลักษณะที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชานั้นๆ มีหลักฐานอ้างอิงพร้อมมีเชิงอรรถ (foot note)

3. บทความแสดงความคิดเห็น หมายถึงการเสนอข้อมูลทางวิชาการ จะหยิบยกเอาปัญหาต่างๆที่เกี่ยวกับการศึกษามาแสดงให้เห็นแล้วจะสอดแทรกความคิดเห็น รวมทั้งข้อเสนอแนะที่ควรแก้ไข หรือปฏิบัติได้ เพื่อเป็นประโยชน์ทางการศึกษา

4. บทความเชิงวิจารณ์ หมายถึง การเสนอข้อมูล ข้อเท็จจริง มีลักษณะพิจารณาเรื่องต่างๆ ทั้งในส่วนตัว และส่วนเสีย โดยอาศัยหลักวิชาและเหตุผลข้อเท็จจริงมาสนับสนุนข้อวิจารณ์ เพื่อให้ผู้อ่านตัดสินใจ และพิจารณาเองว่าจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

3.3 ลักษณะของบทความที่ดี

บทความที่ดี มีลักษณะดังนี้คือ

1. น่าสนใจ เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้น และอยู่ในความสนใจของบุคคลทั่ว ๆ ไป หรือบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

2. น่าอ่าน ต้องมีขนาดกระทัดรัด เขียนอย่างเข้าใจ ใช้ภาษาสั้น ๆ ง่ายแก่การเข้าใจ แต่ต้องถูกต้องตามลักษณะภาษาไทยที่ดี

3. น่าเชื่อถือ มีเนื้อหาสาระ มีหลักฐานข้อเท็จจริงที่พิสูจน์ได้ ข้อเสนอแนะการแก้ปัญหาเกิดจากประสบการณ์ที่ได้ศึกษา หรือเรียนรู้มาอย่างถูกต้องตามวิชาการ

4. จริงใจ ผู้เขียนต้องศึกษาและเข้าใจถึงปัญหาต่าง ๆ อย่างชัดเจน และแสดงข้อคิดเห็น เสนอแนะแนวทางการแก้ไขเป็นไปตามความเชื่อถือทางวิชาการของตน ไม่มีเรื่องผลประโยชน์มาแอบแฝง ต่อข้อเขียนของตน (ลิตธา พินิจภูวดล, 2514 ; จินตนา ไบกาสุยี, 2537)

เวนไรท์ (Wainwright, 1972) ให้ข้อคิดว่า เรื่องที่เขียนลงวารสารจะต้องมีความสมบูรณ์ในตัวของมันเอง ไม่ว่าจะอ้างเหตุผลหรือกล่าวถึงรายละเอียดเพราะเป็นเรื่องที่กล่าวถึงภายหลังเหตุการณ์ซึ่งผู้อ่านไม่สามารถจำย้อนถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไปแล้วได้แม่นยำนัก

3.4 หลักการเขียนบทความ

มีการแบ่งโครงเรื่องออกเป็น 3 ตอน คือ

1. บทนำ หรือคำนำ เป็นการเปิดเครื่อง เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสนใจใคร่รู้ และใคร่ที่จะอ่านต่อไป การเขียนบทนำนั้นอาจขึ้นต้นด้วยข้อความที่เป็นข่าวที่น่าสนใจ หรือขึ้นต้นด้วยข้อความที่เป็นคำถาม เพื่อเร้าให้ผู้อ่านคิดคำตอบและติดตามเรื่องต่อไป หรือจะขึ้นต้นแบบเข้าถึงจุดมุ่งหมายของการเขียนบทนั้นเลย

2. เนื้อเรื่อง เป็นตอนที่ขยายความให้รับกับบทนำหรือคำนำ จะต้องเขียนอธิบายความคิดเห็นให้กระจ่างชัด หาหลักฐานหรือข้อเท็จจริงมาประกอบคำอธิบาย พร้อมทั้งสถิติข้อมูลต่างๆ มาแสดงเพื่อสนับสนุนความคิดเห็นของตนให้น่าเชื่อถือ

3. คำลงท้ายหรือบทสรุป เป็นการเน้นความสำคัญของเรื่องให้ชัดเจน หรือย้ำความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน ตลอดจนแนะวิธีแก้ไขปัญหานั้นด้วย

การเขียนบทความควรใช้ภาษาที่ถูกต้อง และใช้ถ้อยคำสำนวนให้กะทัดรัดชัดเจน บทความที่ดีต้องสามารถแสดงแง่คิด เสนอความรู้ ทัศนคติ และการวิจารณ์ได้เป็นอย่างดี มักจะมีนักเขียนบทความประจำเฉพาะหน้า (วลัยรัตน์ อติแพทย์, 2528)

3.5 ขั้นตอนในการเขียนบทความ พอจะสรุปได้ดังนี้

1. เลือกหัวข้อเรื่องที่จะเขียน ตั้งชื่อเรื่องไว้ก่อนหรือจะตั้งเมื่อเขียนเสร็จแล้วก็ได้ แต่การตั้งชื่อไว้ก่อน เป็นการป้องกันการเขียนนอกเรื่อง
2. รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะเขียน เก็บไว้ให้เป็นระบบ
3. กำหนดโครงสร้างของบทความ กำหนดหัวข้อที่จะเขียน (พิมพ์เขียว) ให้มีเอกภาพมีลำดับขั้นตอนอย่างถูกต้องตามวิชาการ และเหตุผล
4. เขียนรายละเอียดตามแบบโครงสร้าง (พิมพ์เขียว) ที่กำหนดไว้แล้ว
5. อ่านต้นร่างอย่างวิเคราะห์ แก้ไข ปรับปรุงเพื่อให้ถูกต้องทั้งในด้านเนื้อหาสาระและถ้อยคำสำนวน
6. พิมพ์ติดต้นร่าง อ่านต้นฉบับพิมพ์ติด ดูเรื่องวรรคตอน ถ้าผิดมากควรพิมพ์อีกครั้ง
7. ส่งบรรณาธิการ นิตยสาร วารสารที่มีนโยบายจัดพิมพ์ เพื่อหาบทความตามที่เกี่ยวข้อง (จินตนา ไบกาชโย, 2537)

ผู้เขียนบทความจะต้องมีพื้นฐานเบื้องต้นดังนี้

1. ต้องนึกถึงผู้อ่านส่วนใหญ่ ไม่ใช่เขียนให้เฉพาะผู้อ่านกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
2. มีจุดมุ่งหมายของเรื่องที่จะเขียน โดยมีจุดประสงค์ที่จะสื่อความถนัดของตนไปยังผู้อ่านและความคิดนั้นเป็นสิ่งที่ผู้อ่านทั่วไปให้ความสนใจอยู่ในขณะนั้น
3. ใช้ถ้อยคำง่าย ๆ เรื่องที่ดีจะต้องเป็นเรื่องที่ให้ความจริงโดยชัดเจน อย่างเป็นตรงไปตรงมา โดยพยายามให้ผู้อ่านทุกระดับเข้าใจ ไม่ควรเขียนอย่างเลื่อนลอย และควรมีเอกลักษณ์แบบฉบับของตัวเอง
4. เนื้อหาของเรื่องต้องถูกต้อง แม่นยำ ผู้อ่านเองที่มีความรู้ก็อาจจะโต้แย้งได้เมื่อผิดพลาดบ่อย ๆ วารสารที่ย่อมได้รับความเชื่อถือจากผู้อ่านน้อยลง (Mott, 1969)

วารสารที่จัดพิมพ์ขึ้นโดยสถาบันหรือสำนักพิมพ์ต่าง ๆ มีเนื้อหาที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นการที่จะทราบว่าเป็นวารสารมีเนื้อหาบทความเกี่ยวกับอะไร หรือมีแนวโน้มไปทางใด ต้องมีเครื่องมือหรือวิธีช่วยในการแยกแยะเนื้อหา เรียกว่าการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งเป็นเทคนิควิจัยชนิดหนึ่งที่ศึกษาข้อมูลข่าวสารหรือเอกสาร เพื่อทำให้เราทราบเนื้อหา แนวความคิด พัฒนาการ ประวัติ ตลอดจนแนวโน้มของเนื้อหาสาระในเอกสารต่าง ๆ ได้

ดังนั้น การวิเคราะห์เนื้อหา ต้องทราบถึง ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา หน่วยในการวิเคราะห์ ขั้นตอน ประเภท การหาความเชื่อมั่น ตลอดจนประโยชน์ของการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

4. การวิเคราะห์เนื้อหา

4.1 ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

การที่จะเข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างลึกซึ้ง ไม่ว่าจะเป็นสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง กิจกรรมหรือการดำเนินงานต่าง ๆ อย่างน้อยที่สุดต้องการการวิเคราะห์ (Analysis) ส่วนประกอบต่าง ๆ ของสิ่งนั้น (ชลทิชา สุทธินิรันดร์กุล, 2521) เช่น การวิเคราะห์ เนื้อหาความรู้ เป็นต้น อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อแท้ในสาขาวิชานั้น การวิเคราะห์ เนื้อหา เป็นเทคนิควิจัยทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความพยายามพัฒนาเทคนิคและปรับปรุงเครื่องมือการวิจัย เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับปัญหาการวิจัยใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นตามกาลเวลา สำหรับความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

อุทุมพร จามรมาน (2529) กล่าวว่า การวิเคราะห์เนื้อเรื่องเป็นเทคนิคทางการวิจัยที่ใช้บรรยายเนื้อหาที่สื่อความหมายกันได้อย่างมีระบบ ดีเป็นตัวเลขได้และมีความเป็นปรนัย

บุญเรือง เนียมหอม (2529) กล่าวว่า การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นการวิจัยชนิดหนึ่งที่ศึกษาข้อมูลจากข่าวสารหรือเอกสาร เพื่อวัดความรู้ข้อคิดเห็นหรือข้อมูลข่าวสารที่ต้องการศึกษานั้น ๆ ว่ามีแนวโน้มไปทางใด มีปริมาณมากน้อยเพียงใด

เคอลิงเจอร์ (Kerlinger, 1972) กล่าวว่า การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นวิธีการศึกษาและการวิเคราะห์สื่อมวลชนอย่างมีระบบ มีความเป็นปรนัยและเป็นการวัดตัวแปรในเชิงปริมาณ ใช้ในการหาความสัมพันธ์หรือความถี่ของสิ่งที่ปรากฏในสื่อมวลชนต่าง ๆ

คริปเพนดอร์ฟ (Krippendorff, 1980) กล่าวว่า การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นเทคนิคการวิจัยอย่างหนึ่งในการทำให้เครื่องมือมีความน่าเชื่อถือ และมีผลสรุปที่เที่ยงตรงจากข้อมูลไปสู่เนื้อหาของข้อมูล

บีเรลสัน (Berelson, 1971) กล่าวว่า การวิเคราะห์เนื้อหาว่าเป็นเทคนิควิจัย สำหรับพรรณานเนื้อหาการสื่อสารที่ปรากฏอย่างเป็นวัตถุวิสัยเป็นระบบและเป็นปริมาณ เป็นการวิจัยที่มุ่งบรรยายอธิบายเนื้อหาการสื่อสารที่ง่าย ไม่มีเงื่อนงำ (Manifest Content) มีระบบ (Systematic) มีความเป็นปรนัย (Objective) และการใช้หลักการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Qualitative) ซึ่งคล้ายกับของ คาร์นี (Carney, 1972) ที่ว่า การวิเคราะห์เนื้อหานั้นเป็นเทคนิค การอนุมานโดยอธิบายลักษณะเฉพาะของข่าวสารอย่างเป็นวัตถุวิสัยและระบบ นอกจากนี้ คลาสัน (Clason, 1973 อ้างถึงใน ปรีชา สังกิตติสุนทร, 2530) ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมว่า ต้องเป็นสิ่งที่ปรากฏชัดอีกด้วย จนเห็นได้จากความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาที่สำคัญมีค่าสำคัญ ๆ คือ วัตถุวิสัย เป็นระบบ เป็นปริมาณ และที่ปรากฏชัด ซึ่ง แดเนียลสัน (Danielson, 1963) และสเต็มเพล (Stempel in Stempel and Westleyeds, 1981) ได้นำคำสำคัญ ๆ ของการวิเคราะห์เนื้อหาอธิบายดังนี้

วัตถุวิสัย หมายถึง กลุ่มที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาที่อาจอธิบายอย่างกระชับ ซึ่งคนต่างกลุ่มกันสามารถวิเคราะห์เนื้อหาประเภทเดียวกันได้ โดยใช้คำจำกัดความเหล่านั้นและได้ผลออกมาเหมือนกัน ถ้าการวิเคราะห์เป็นแบบอัตวิสัย แทนที่จะเป็นแบบวัตถุวิสัย แต่ละคนจะมีการวิเคราะห์เนื้อหาของเขาเอง ดังนั้นวิธีการที่เป็นวัตถุวิสัยผลที่ได้จะขึ้นอยู่กับระเบียบการ มีขึ้นขึ้นอยู่กับผู้วิเคราะห์

เป็นระบบ หมายถึง การคัดเลือกเนื้อหา ที่จะทำการวิเคราะห์ผู้วิเคราะห์ ไม่สามารถเลือกที่จะตรวจสอบเฉพาะบางประการในเนื้อหาที่เหมาะสม สอดคล้องกับสมมติฐานโดยไม่สนใจประเด็นอื่น ๆ นั่นคือ การวิเคราะห์เนื้อหา ไม่ใช่เรื่องของการโต้แย้งในข้อมูลที่มีอคติ แต่เป็นเรื่องของการพิสูจน์ เฉพาะจุดหรือวิธีการที่เป็นระบบประการแรก หมายถึง การนำระเบียบการชุดเดียวกันมาใช้กับเนื้อหา ทั้งหมดที่นำมาวิเคราะห์ ประการที่ 2 หมายถึง การกำหนดกลุ่มที่ใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อว่าเนื้อหาที่อยู่ในประเด็นทั้งหมดจะได้รับการวิเคราะห์ ประการสุดท้าย หมายถึง การวิเคราะห์ที่ได้รับ การออกแบบเพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัย

เป็นปริมาณ หมายถึง การเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปของตัวเลข เป็นการกระจายความถี่ ตารางแบบสองคูณสอง สหสัมพันธ์ สหสัมพันธ์ อัตราร้อย และจำนวนร้อยละในรูปแบบต่าง ๆ การเสนอด้วยวิธีนี้ช่วยให้เห็นได้ว่า ส่วนใดถูกต้อง หรือผิดพลาด โดยอาศัยภาษาทางคณิตศาสตร์เข้าช่วย

ที่ปรากฏชัด หมายถึง การวิเคราะห์เนื้อหา ในเชิงปกติและธรรมดาเนื้อหาจะต้องได้รับการ ลงรหัสในขณะที่ปรากฏ

จากความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า การวิเคราะห์เนื้อหา หมายถึง เทคนิควิธีวิจัยวิธีหนึ่ง ใช้สำหรับวินิจฉัยแยกแยะ แจกแจงสาระหรือแนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหาของ ข่าวสารหรือเอกสารว่ามีแนวโน้มไปทางใด โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์เป็นเครื่องมือในการวิจัย มี ระเบียบวิธีพรรณนาเนื้อหาที่ปรากฏชัดเจน มีความเป็นปรนัย เป็นระบบ แสดงปริมาณ เป็นตัวเลขได้

เทคนิควิธีการวิเคราะห์เนื้อหานี้ นับว่าเป็นเครื่องมือของการวิจัยประเภทหนึ่ง เช่นเดียวกับ เครื่องมืออื่น ๆ เช่น แบบสอบถาม การทดสอบ ฯลฯ และบางครั้งก็ถือว่าเป็นเครื่องมือที่เสริมเครื่องมืออื่น ๆ ให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดชัดเจนเป็นปรนัยขึ้น เช่น อาจบันทึกว่าสัมภาษณ์มาก่อน ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหานี้ หาหน่วยย่อย ๆ ของเนื้อหาใจความจากการสัมภาษณ์ออกมาเป็นปริมาณตัวเลขที่ชัดเจนขึ้น

สิ่งสำคัญประการหนึ่งในการวิเคราะห์เนื้อหาได้แก่ หน่วยในการวิเคราะห์ เป็นการกำหนด หน่วยย่อยของเนื้อหาที่จะวิเคราะห์เพื่อสะดวกในการจั่งนับ หรือให้คะแนน ซึ่งอาจกำหนดเป็น ลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นคำ (Words) เป็นตัวอักษรหรือเป็นหน่วยเสียง ซึ่งเป็นหน่วยที่ เล็กที่สุด
2. กำหนดเป็นเรื่อง (Themes) หรือเป็นประโยค (Sentence)

3. กำหนดเป็นลักษณะเฉพาะ (Characters) ที่ต้องการศึกษา
4. กำหนดเป็นหัวข้อเรื่อง (Items)
5. กำหนดเป็นจำนวนหน้า เป็นตอน (Paragraph) หรือกำหนดโดยใช้ปัจจัยด้านเวลา มาเกี่ยวข้องก็ได้ (Kerlinger, 1973)

ในการวิเคราะห์ดูปริมาณความมากน้อยของเนื้อหา นั้น อาจจะใช้วิธีนับจำนวนครั้งที่เนื้อหา นั้นปรากฏอยู่ ในสิ่งพิมพ์ที่ต้องการวิเคราะห์ แล้วสรุปออกมาในรูปของการบรรยายประกอบการเสนอ เป็นตัวเลข เช่น เปอร์เซ็นต์ เป็นต้น

4.2 ขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา

สำหรับขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา โกวิท ประมวลพฤกษ์ (2525) มีความคิดสอดคล้อง กับ ประภาวดี สิบสนธ์ (2523) ซึ่งพอสรุปเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

1. กำหนดเนื้อหาของข่าวสารหรือเอกสารที่ต้องการวิเคราะห์อย่างละเอียด
2. กำหนดเนื้อหาของเกณฑ์การวิเคราะห์ให้ครอบคลุมเนื้อหาของเรื่องที่ต้องการวิเคราะห์
3. กำหนดค่าจำกัดความตลอดจนขอบเขตที่ชัดเจนของเกณฑ์การวิเคราะห์
4. กำหนดหน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ อาจเป็น คำ วลี ประโยค หรือใจความสำคัญ เป็นบรรทัดฐานในการวิเคราะห์
5. วิเคราะห์เนื้อหา โดยการเปรียบเทียบเนื้อหาของข่าวสารหรือเอกสารที่ต้องการวิเคราะห์ให้ตรงกับเนื้อหาของเกณฑ์การวิเคราะห์ที่กำหนดไว้ และลงรหัสเป็นรอยคะแนนแสดงความถี่ที่ปรากฏ เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาทั้งหมดแล้ว สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยค่าสถิติตามที่ต้องการสื่อความหมาย

นอกจากนี้ โกวิท ประมวลพฤกษ์ (2525) ได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า เมื่อกำหนดหน่วยการวิเคราะห์เรียบร้อยแล้วให้นำมาตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของการใช้ตารางมาตรฐานที่สร้างขึ้น หากได้ค่ามาตรฐานเป็นที่พอใจก็ดำเนินการวิเคราะห์จริง

4.3 ประเภทของการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหา มีหลายประเภทดังที่ บีเรลสัน (Berelson, 1971) และวอร์ธมา โดพิบูลย์พงศ์ (2527) ได้รวบรวมไว้ สรุปเป็น 17 ประเภท คือ

1. การศึกษาแนวโน้มของเนื้อหาการสื่อสาร ส่วนมากจะใช้วิธีจำแนกเนื้อหาออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ และจัดเนื้อหาลงกลุ่มตามความถี่หรือจำนวนครั้งที่เกิด

2. ศึกษาพัฒนาการของวิชาความรู้ เพื่ออธิบายพัฒนาการของสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง รวมถึงการสะท้อนให้เป็นขอบเขตและลักษณะเนื้อหาหรือเรื่องที่กำลังศึกษาในแต่ละช่วงเวลา
3. ศึกษาความแตกต่างของเนื้อหาการสื่อสารในประเทศต่าง ๆ การวิเคราะห์เนื้อหาโดยการเปรียบเทียบ จะช่วยตอบคำถามได้ว่าประเทศต่าง ๆ เสนอเรื่องเดียวกัน เหมือนหรือต่างอย่างไร
4. ศึกษาเปรียบเทียบสื่อและระดับของการสื่อสารประเภทต่าง ๆ เนื่องจากในหัวข้อเดียวกัน ผู้รับสารแต่ละกลุ่มจะสนใจรับสื่อประเภทต่าง ๆ และในระดับที่แตกต่างกัน
5. ตรวจสอบเนื้อหาการสื่อสารกับวัตถุประสงค์ ซึ่งจะช่วยในการปรับปรุงเนื้อหาของการสื่อสารให้มีการเน้นหรือเสนอสารให้ถูกต้องและตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
6. สร้างและใช้มาตรฐานการสื่อสาร
7. ใช้การวิเคราะห์เนื้อหากับการวิจัย
8. เปิดเผยเทคนิคการโฆษณาชวนเชื่อ เนื่องจากการโฆษณาชวนเชื่อที่ได้ผลอาจจะมีมาก ดังนั้นจึงต้องออกแบบการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อบอกลักษณะอิทธิพลที่มีในการโฆษณาชวนเชื่อ
9. วัดความน่าอ่านของสื่อ เป็นการวิเคราะห์ความน่าอ่านของวัสดุสิ่งตีพิมพ์ เช่น หนังสือ เด็กกว่าใช้ขนาดตัวอักษร การเว้นวรรค สีสรร การใช้คำ ฯลฯ ว่าส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคในการอ่านอย่างไร
10. ศึกษาวิธีการเสนอสาระ การวิเคราะห์วิธีการเสนอสาระเป็นลักษณะการเขียน การพูด ในเชิงคุณภาพ เช่น การวิเคราะห์ความสละสลวยของภาษาที่ใช้ในการเขียน คุณลักษณะการเขียนในแต่ละสมัยว่าเปลี่ยนแปลงอย่างไร
11. ศึกษาความตั้งใจ และลักษณะอื่น ๆ ของผู้สื่อสาร วิธีนี้จะเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อศึกษาว่าการที่ผู้เขียนเสนอเนื้อหาเช่นนั้น เพราะมีความตั้งใจอะไร สภาพทางวัฒนธรรมหรือแรงกระตุ้นอะไรเป็นสาเหตุ
12. ศึกษาสภาพทางจิตวิทยาของผู้สื่อสาร เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อศึกษาถึงบุคลิกภาพ หรือสภาพทางจิตของผู้ส่งสาร
13. ศึกษาผู้เขียนสอดแทรกการโฆษณาชวนเชื่อไว้หรือไม่ การวิเคราะห์ ประเภทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์เปรียบเทียบเนื้อหาที่ศึกษากับเนื้อหาอื่นที่มีลักษณะของการโฆษณาชวนเชื่อ
14. คาดหมายพฤติกรรมของผู้ส่งข่าวสาร การวิเคราะห์เนื้อหาประเภทนี้ส่วนมากจะเป็นเรื่องการเมือง และการทหารในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2
15. สะท้อนทัศนคติ ความสนใจ และคุณค่าซึ่งเป็นสภาพทางสังคมและ วัฒนธรรมของประชากรกลุ่มต่าง ๆ คือ การวิเคราะห์เนื้อหาที่สะท้อนในสื่อต่าง ๆ เช่น นิตยสาร และภาพยนตร์ เป็นต้น

16. ศึกษาความตั้งใจของผู้รับข่าวสาร คือ การวิเคราะห์ความสนใจที่มีต่อการเมือง ความสนใจที่มีต่อการอ่าน การฟังนวนิยาย เป็นต้น การที่ผู้รับสารจะเลือกอ่านหรือเลือกฟังอะไร หมายความว่า เขาจะต้องมีความตั้งใจที่จะรับสารนั้น

17. ศึกษาทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้รับข่าวสาร การวิเคราะห์เนื้อหาประเภทนี้ จะศึกษาผลของการสื่อสารในอดีตที่มีต่อบุคคล กลุ่ม สถาบัน สังคม ผลนั้นอาจจะเป็นผลในระยะสั้น หรือยาว เป็นผลที่จะกระตุ้นหรือเปลี่ยนทัศนคติหรือพฤติกรรม ความคิดเห็น ฯลฯ

การวิเคราะห์เนื้อหาไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาประเภทใดก็ตาม ผลของการวิเคราะห์หาข้อมูลที่ได้ จะขึ้นอยู่กับผู้วิจัยแต่ละคน ซึ่งอาจเกิดความคลาดเคลื่อน เช่น การจัดกระทำข้อมูล การสรุปอ้างอิง หรือการวิเคราะห์ ดังนั้นเครื่องมือที่ช่วยให้การวิเคราะห์เนื้อหา มีความสมบูรณ์และเชื่อถือได้ นั่นคือ การหาความเชื่อถือ

4.4 ความเชื่อถือได้ของผลการวิเคราะห์

ในด้านความเชื่อถือได้นี้ อุทุมพร จามรมวน (2529) จำแนกเป็นความเที่ยง (Reliability) กับความตรง (Validity)

ความเที่ยงของการวิเคราะห์เนื้อเรื่อง หมายความว่า การวิเคราะห์ที่มีการกระทำซ้ำมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป และได้ผลเหมือนกันทุกครั้ง

ความตรงของการวิเคราะห์เนื้อเรื่อง หมายความว่า ขอบเขตที่ผลการวิเคราะห์จะให้คำตอบเหมือนปรากฏการณ์ที่เป็นจริง

วิธีการหาความเที่ยง สรุปในตารางดังนี้

ประเภทของความเที่ยง	การออกแบบ	ความคลาดเคลื่อน
ความคงที่	วิเคราะห์-วิเคราะห์ซ้ำ Test-retest	ความคลาดเคลื่อนของผู้วิเคราะห์
reproducibility	test-test	ระหว่างผู้วิเคราะห์และ ภายในผู้วิเคราะห์เอง
ความถูกต้อง	test-standard	ผู้วิเคราะห์ด้วยกัน ผู้วิเคราะห์เอง รวมทั้งตั้งมาตรฐาน

ตารางที่ 2 แสดงวิธีการหาความเที่ยง

ความตรงของผลวิเคราะห์เนื้อหา (Validity) มี 5 ประเภทคือ

1. ความตรงที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล หมายถึง ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์สอดคล้องกับข้อเท็จจริงมากน้อยเพียงใด
2. ความตรงตามความหมาย หมายถึง มีการวิเคราะห์เนื้อหาจัดกลุ่มเนื้อหาให้คำจำกัดความของคำตรงตามความหมายหรือไม่ ตรวจสอบโดยการให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
3. ความตรงตามการสุ่ม การระบุประชากรของเนื้อหา เป็นสิ่งที่จำเป็น การอธิบายการสุ่มตัวอย่างอย่างไม่ลำเอียง เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการตรวจสอบ
4. ความตรงตามวิธีการ ผลการวิเคราะห์ที่ใช้วิธีการ 2 อย่าง น่าจะให้ผลการวิเคราะห์ออกมาเหมือนกัน
5. ความตรงตามทฤษฎี ผลการวิเคราะห์ น่าจะสอดคล้องกับทฤษฎีหลักการหรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้อง

4.5 ประโยชน์ของการวิเคราะห์เนื้อหา

1. ใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับแนวโน้มของเนื้อหาสาระในเอกสารต่าง ๆ ทุกสาขาวิชา
2. ใช้ในการศึกษาพัฒนาการของรายวิชาต่าง ๆ ช่วยให้เห็นลักษณะและขอบเขตของเนื้อหาในแง่มุมต่าง ๆ ในแต่ละช่วงเวลา
3. ใช้ศึกษาประวัติ แนวความคิด หรือทัศนคติของบุคคลผู้มีชื่อเสียงในอดีตแต่สิ้นชีวิตลง โดยไม่มีใครทราบประวัติที่แท้จริง
4. ใช้ศึกษาแนวความคิด หรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถใช้การสัมภาษณ์หรือการส่งแบบสอบถามได้ อาจจะมีข้อจำกัดเรื่องเวลาสถานที่ ความไม่สมควรหรือความจำเป็นอื่น ๆ ผู้วิจัยสามารถศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ต้องการศึกษาได้

กล่าวโดยสรุปว่า การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นเทคนิคการวิจัยอย่างหนึ่ง ที่ช่วยแยกแยะข้อมูลให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น โดยอาศัยกระบวนการวิเคราะห์เนื้อเรื่อง การจัดกระทำข้อมูลต่าง ๆ กำหนดหน่วยการวัด และผลการวิเคราะห์ต้องมีความเชื่อถือได้ เพื่อความสมบูรณ์และถูกต้องของข้อมูล

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เนื้อหาในวารสาร

5.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

ลี (Lee, 1980) วิเคราะห์เนื้อหาวารสาร Journal of Special Educational ตั้งแต่ ค.ศ. 1966-1978 พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านจำนวน และประเภทของบทความที่ลงพิมพ์ในช่วงเวลาดังกล่าว และไม่มีการเพิ่มจำนวนบทความที่เกี่ยวกับเรื่องร่วมสมัย สรุปได้ว่า เนื้อเรื่องที่ลงพิมพ์ในวารสารไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของสาขาวิชาการศึกษา

ปาร์กเกอร์ (Parker, 1982) ได้ศึกษาเนื้อหาและการเผยแพร่ของวารสาร Unesco Journal of Information Science, Librarianship and Archives Administration (UJISLAA) โดยวิเคราะห์บทความทั้งหมด 79 บทความ จากปีที่ 1 ถึง ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 ปรากฏว่ามีบทความเชิงพรรณนาและรายงานมากกว่าบทวิจารณ์กิจกรรมในปัจจุบัน หัวข้อเนื้อหาไม่ครอบคลุมงานด้านสารนิเทศอย่างเพียงพอ มีบทความที่ครอบคลุมเกี่ยวกับเรื่องทางยุโรปมากกว่าภูมิภาคอื่น สรุปได้ว่าควรมีการปรับปรุงรูปแบบและเนื้อหาของบทความ

5.2 งานวิจัยในประเทศไทย

ชลทิชา สุทธิรัตนกุล (2521) ทำการวิเคราะห์เนื้อหาวารสารห้องสมุดของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 1 ปีที่ 1 พ.ศ. 2500 ถึงฉบับที่ 6 ปีที่ 19 พ.ศ. 2518 ในวิทยานิพนธ์เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และในปี 2522 ชลทิชา สุทธิรัตนกุล (2522) ได้วิเคราะห์วารสารห้องสมุดของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ฉบับต่อเนื่องจากที่เคยวิเคราะห์ไว้ในวิทยานิพนธ์ จนถึงฉบับที่ 1 ปีที่ 23 พ.ศ. 2522 ที่ปรากฏในหนังสือสมาคมห้องสมุดฯ 25 รวมจำนวนบทความที่นำมาวิเคราะห์ทั้งสิ้น 332 บทความ ผลการวิเคราะห์ ปรากฏว่า เนื้อหาบทความในวารสารที่พิมพ์ในช่วงปีต่าง ๆ มีเนื้อหาต่างกัน คือ ช่วง พ.ศ. 2500-2504 เป็นเรื่องห้องสมุดโรงเรียน ช่วง พ.ศ. 2505-2509 เป็นเรื่องประวัติ บรรณารักษ์ นักเขียน และงานประพันธ์ พ.ศ. 2510-2514 เป็นเรื่องห้องสมุดมหาวิทยาลัย และวิทยาลัย รวมทั้งวรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น และในสองช่วงสุดท้าย คือ 2515-2519 และ 2520-2522 เป็นเรื่องหลักการบริหาร และดำเนินงานห้องสมุดมากที่สุด

บุญทา วิสวไพศาล (2525) ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาวารสารพัฒนาบริหารศาสตร์ พบว่า เนื้อหาบทความในวารสารพัฒนาบริหารศาสตร์ในช่วงปี พ.ศ. 2512-2523 เป็นไปตาม

วัตถุประสงค์ในการจัดทำและยังมีแนวโน้มเหมือนระยะแรกที่ สมพิศ คูศรีพิทักษ์ (2518) ได้วิจัยไว้ คือ เนื้อหาด้านรัฐประศาสนศาสตร์มากที่สุด รองลงมาก็เป็นเนื้อหาด้านเศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา และสาขาอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เช่น บริหารธุรกิจ สถิติ รวมทั้งสังคมศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ซึ่งมีลักษณะประยุกต์มีเนื้อหาทางการศึกษา การวิจัย ดำเนินงานและคอมพิวเตอร์

วรรณ โดพิบูลพงศ์ (2527) ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาวารสารธรรมศาสตร์ ตั้งแต่ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2514 ถึงปีที่ 11 ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2525 รวมจำนวนบทความ 275 บทความ ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาศิลปศาสตร์มีมากเป็นอันดับ 1 ทั้ง 5 ช่วง คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2514-2525 สำหรับสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์มีมากเท่ากับ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ คือ มากเป็นอันดับหนึ่งอยู่ 1 ช่วงในปี พ.ศ. 2520-2521 แต่ในช่วงปีอื่น ๆ จะมีมากเป็นอันดับที่สอง สาขาวิชารัฐศาสตร์จะมีมากเป็นอันดับสองอยู่ 1 ช่วง คือ ปี พ.ศ. 2520-2521 ส่วนช่วงปี พ.ศ. 2514-2516 ช่วงปี พ.ศ. 2517-2519 และช่วงปี พ.ศ. 2522-2523 จะมีมากเป็นอันดับที่ 3 และช่วงปี พ.ศ. 2524-2525 จะมีมากเป็นอันดับที่ 4 และในช่วงปี พ.ศ. 2524-2525 นี้สาขาวิชาที่มีมากเป็นอันดับที่สาม ได้แก่สาขาวิชาพาณิชยศาสตร์ และการบัญชี และสาขาวิชาอื่น ๆ

สมศรี คูศรีพิทักษ์ (2518) ทำการวิจัยเรื่อง แนวโน้มการศึกษาด้านรัฐประศาสนศาสตร์ : บทความในวารสารรัฐประศาสนศาสตร์ และวารสารพัฒนบริหารศาสตร์ (2503-2516) ผลการวิจัยที่สำคัญสรุปได้ว่า บทความสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์และสังคมวิทยา ส่วนสาขาวิชาสถิติ หรือสถิติประยุกต์มีจำนวนน้อยที่สุด

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น งานวิจัยของ สมศรี คูศรีพิทักษ์ บุญทา วิศวะไพศาล และ วรรณ โดพิบูลพงศ์ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาวารสารของสถาบันการศึกษา ส่วนงานวิจัยของ ชลธิชา สุทธินิรันดร์กุล ลี และ ปาร์กเกอร์ เป็นการศึกษาวารสารเฉพาะวิชา แต่งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นเป็นการศึกษาถึงลักษณะของเนื้อหาและนำมาวิเคราะห์อย่างละเอียดว่าเน้นหนักสาขาวิชาใดบ้าง ซึ่งทำให้ทราบความเปลี่ยนแปลง ของเนื้อหาที่เขียนในบทความว่ามีเนื้อหาครอบคลุมงานด้านต่างๆหรือไม่ มีความทันสมัยมากน้อยเพียงใด และช่วงระยะเวลาที่วิเคราะห์สามารถบอกถึงเนื้อหาที่เปลี่ยนแปลงไปตามความสนใจในแต่ละยุค นอกจากนี้ทำให้ทราบเนื้อหาที่ลงในวารสารว่าตรงกับวัตถุประสงค์ในการจัดทำหรือไม่ ตลอดจนทราบแนวโน้มของเนื้อหาในแต่ละสาขาวิชาอีกด้วย